

Rada Fundacji:

Danuta Przywara - *Przewodnicząca*
Henryka Bochniarz
Janusz Grzelak
Ireneusz Cezary Kamiński
Witolda Ewa Osiatyńska
Andrzej Rzepliński
Wojciech Sadurski
Miroslaw Wyrzykowski

Zarząd Fundacji:

Prezes: Maciej Nowicki
Wiceprezes: Piotr Kładoczny
Sekretarz: Małgorzata Szuleka
Skarbnik: Lenur Kerymov
Członkini: Aleksandra Iwanowska

Warszawa, 1 października 2021 r.

/2021/WB

**OPINIA PRZYJACIELA SĄDU
HELSIŃSKIEJ FUNDACJI PRAW CZŁOWIEKA
w sprawie z powództwa
Przedsiębiorstwa Gospodarki Komunalnej sp. z o. o.
przeciwko
Jadwidze Herecie, Michałowi Kamińskiemu, Wydawnictwu Zamojskiemu sp. z o.o.
rozpatrywanej przez Sąd Apelacyjny w Lublinie
I Wydział Cywilny
sygn. akt ACa 511/21
złożona na podstawie art. 63 k.p.c.**

I. Uwagi wstępne

Amicus curiae – „opinia przyjaciela sądu” jest znaną w praktyce sądów zagranicznych, a także w Polsce, formą wyrażania przez organizacje pozarządowe opinii prawnej w postępowaniach sądowych w sprawach związanych z profilem działalności danej organizacji. „Opinia przyjaciela sądu” ma na celu przedstawienie szczególnego poglądu organizacji społecznej na sprawę rozpatrywaną przed sądem. Ma pomóc w kompleksowym rozpoznaniu sprawy, z uwzględnieniem argumentów oraz poglądów, które być może nie zostały podniesione przez strony w postępowaniu, a mają znaczenie z perspektywy celów statutowych organizacji społecznej.

Helsińska Fundacja Praw Człowieka (dalej: „HFPC”, „Fundacja”) podejmuje się sporządzenia „opinii przyjaciela sądu” w sprawach, w których, naszym zdaniem, wymaga tego interes społeczny. Celem opinii nie jest przedstawianie nowych dowodów lub okoliczności faktycznych. W „opinii przyjaciela sądu” odnosimy się do ogólnych zasad ważnych z punktu widzenia przestrzegania standardów praw człowieka, gdy są one adekwatne w danym stanie faktycznym. Zadaniem „przyjaciela sądu” jest zwrócenie uwagi na różne aspekty sprawy w kontekście poszanowania Konstytucji, prawa międzynarodowego oraz w szczególności orzecznictwa Europejskiego Trybunału Praw Człowieka (dalej: „ETPCz”, „Trybunał”).

HFPC jest organizacją pozarządową, której statutowym celem jest ochrona praw człowieka, w tym kontrola ich przestrzegania przez organy władzy publicznej w Polsce. Niniejsza sprawa ma istotne znaczenie z punktu widzenia celów statutowych HFPC. Nasz głos w niej jest podyktowany troską o przestrzeganie standardów swobody wypowiedzi, które uznaje się za fundamentalne prawo podstawowe, odgrywające kluczową rolę w demokratycznym społeczeństwie. Wyrażamy nadzieję, że Wysoki Sąd zechce wziąć pod rozwagę przedstawioną „opinię przyjaciela sądu”, dzięki czemu przyczyni się ona szerszemu interesowi publicznemu i tym samym będzie sprzyjała urzeczywistnieniu standardów ochrony praw człowieka w Polsce.

II. Stan faktyczny

Od sierpnia 2018 r. Tygodnik Zamojski publikował artykuły dotyczące kontrowersyjnego rozstrzygnięcia przetargu ogłoszonego przez Przedsiębiorstwo Gospodarki Komunalnej w Zamościu na budowę farmy fotowoltaicznej. Wątpliwości dotyczyły wyboru wykonawcy, wygrała bowiem oferta miejscowej firmy o 2 mln zł droższa od konkurencyjnej przedsiębiorstwa z Gdańska. Tygodnik wskazywał również, że za przygotowanie dokumentacji potrzebnej do ogłoszenia przetargu odpowiedzialna była spółka powiązana rodzinnie z jego zwycięzcą. Po ukazaniu się publikacji rada nadzorcza PGK o nieprawidłowościach zawiadomiła prokuraturę i odstąpiła od umowy z wykonawcą w zakresie budowy instalacji fotowoltaicznej. Dnia 20 grudnia 2018 r. Prokuratura Okręgowa w Radomiu wydała postanowienie o wszczęciu śledztwa w tej sprawie i trzech innych przetargów PGK. Rada nadzorcza spółki podjęła decyzję o zawieszeniu prezesa zarządu Jarosława Malucha na okres 5 miesięcy, a następnie o odwołaniu ze stanowiska. Dnia 16 września 2019 r. Przedsiębiorstwo Gospodarki Komunalnej złożyło pozew o ochronę dóbr osobistych wraz z wnioskiem o zabezpieczenie przeciwko redaktorowi naczel-

nemu „Tygodnika Zamojskiego” Michałowi Kamińskiemu, autorce artykułów Jadwidze Herecie oraz Wydawnictwu Zamojskiemu. Postanowieniem z dnia 4 listopada 2019 r. sąd zakazał pozwanym publikowania na łamach tygodnika artykułów na temat spółki dotyczących postawionych uprzednio zarzutów na okres 11 miesięcy i nakazał usunięcie dotychczas opublikowanych materiałów ze strony internetowej. Na znak protestu 30 wydawców serwisów lokalnych zdecydowało się zamieścić artykuły Tygodnika Zamojskiego, których dotyczył zakaz. Dnia 2 stycznia 2020 r. sąd zmienił zaskarżone orzeczenie i oddalił wniosek o zabezpieczenie. W wyroku z dnia 19 maja 2021 r. sąd uznał, że Tygodnik Zamojski publikując artykuły dotyczące miejskiej spółki, naruszył jej dobra osobiste. Przychylił się również do żądania przedsiębiorstwa nakazując gazecie publikację przeprosin, a także wpłatę 7 tysięcy na cel społeczny. Pozwani 22 czerwca złożyli apelację w sprawie wskazując m.in., że Sąd I instancji nie uwzględnił publicznego charakteru spółki oraz błędnie dokonał analizy materiału dowodowego.

III. Prawo do swobody wypowiedzi

Wolność słowa, gwarantowana zarówno przez Konstytucję Rzeczypospolitej Polskiej (art. 14 oraz art. 54), jak i przez Europejską Konwencję Praw Człowieka (art. 10), stanowi punkt centralny funkcjonowania wolnej prasy. Art. 54 ust. 1 Konstytucji stanowi iż „[k]ażdemu zapewnia się wolność wyrażania swoich opinii oraz pozyskiwania i rozpowszechniania informacji”. Zgodnie z art. 10 EKPC: „[k]ażdy ma prawo do wolności wyrażania opinii. Prawo to obejmuje wolność posiadania poglądów oraz otrzymywania i przekazywania informacji i idei bez ingerencji władz publicznych i bez względu na granice państwowe. Niniejszy przepis nie wyklucza prawa Państw do poddania procedurze zezwoleń przedsiębiorstw radiowych, telewizyjnych lub kinematograficznych”.

Swoboda wypowiedzi nie jest wartością absolutną i podlega określonym ograniczeniom (art. 10 ust. 2 EKPC oraz art. 31 ust. 3 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej). Prasie nie wolno przekraczać pewnych granic, m.in. tych dotyczących dobrego imienia i praw innych osób. Badając jednak sprawy dotyczące ewentualnego nadużycia swobody wypowiedzi mediów, sądy powinny uwzględniać ich szczególną rolę w demokratycznym społeczeństwie. Dziennikarze realizują bowiem kluczową funkcję kontrolną wobec nieprawidłowości życia społecznego. Jak często podkreśla się w orzecznictwie ETPCz, pełnią one rolę tzw. „publicznego stróża” („public watchdog”, „chien de garde”), której istotą jest nieustanne zwracanie uwagi opinii publicznej

na aktualne problemy, patologie społeczne, a także prowokowanie debaty publicznej w kwestiach budzących uzasadnione zainteresowanie społeczeństw¹. Działalność mediów przekłada się wprost na tak ważne w demokratycznym społeczeństwie zwiększenie transparentności życia publicznego.

Orzecznictwo ETPCz od kilkudziesięciu lat jednoznacznie wypowiada się na rzecz nadania wolności wypowiedzi, w szczególności na szczeblu lokalnym, rangi wolności kluczowej dla prawidłowego funkcjonowania demokracji. Dlatego zdaniem Europejskiego Trybunału Praw Człowieka – ust. 2 art. 10 EKPC należy interpretować zawężająco, a potrzeba wprowadzenia jakichkolwiek ograniczeń w zakresie wolności wypowiedzi musi zostać należycie uzasadniona.

IV. Znaczenie prasy lokalnej

Stałym elementem orzecznictwa ETPCz jest uznanie kluczowej roli, jaką odgrywa prasa w demokratycznym społeczeństwie, m.in. poprzez stwarzanie platformy dla debaty publicznej oraz realizowanie funkcji kontrolnej wobec nieprawidłowości w życiu publicznym. Prasa lokalna odgrywa szczególną rolę wśród mediów. Dzięki niej mieszkańcy mają dostęp do informacji o sprawach istotnych dla danej społeczności, które bardzo rzadko stanowią przedmiot zainteresowania ogólnopolskich dzienników i tygodników. Prasa lokalna w większym stopniu niż prasa ogólnopolska stwarza platformę bezpośredniej wymiany poglądów między mieszkańcami na temat problemów, z jakimi zmuszeni są się mierzyć, m.in. poprzez publikację komentarzy na stronie internetowej czasopisma. Zachęca czytelników do wyrażania opinii i świadomego udziału w dialogu społecznym, przyczyniając się do rozwoju społeczeństwa obywatelskiego także poza obszarami wielkomijskimi. Krytyka społeczna działań instytucji publicznych ma bardzo istotne znaczenie dla prawidłowego funkcjonowania społeczeństwa demokratycznego. Wszelkie nieprawidłowości powinny być oceniane przez dziennikarzy i komunikowane opinii publicznej. W odniesieniu do mediów lokalnych funkcja tzw. „watchdoga” jest szczególnie ważna, gdyż często stanowi jedyny mechanizm kontroli gminnych czy powiatowych organów i placówek, które służyć mają wszystkim obywatelom.

---

¹ M. in. wyrok ETPC z 20 maja 1999 r. *Bladet Tromsø i Stensaas przeciwko Norwegii*, skarga nr 21980/93; wyrok ETPC z 17 grudnia 2004 r. *Pedersen i Baadsgaard przeciwko Danii*, skarga nr 49017/99.

V. Interes publiczny

Należy zauważyć, że inkryminowane artykuły opublikowane w „Tygodniku Zamojskim” dotyczyły problemu – wydatkowania publicznych środków finansowych w Przedsiębiorstwie Gospodarki Komunalnej w Zamościu, który budzi w społeczności lokalnej uzasadnione zainteresowanie. Zgodnie z literaturą przedmiotu „podnosi się, że przy dokonywaniu wydatków publicznych obowiązują następujące zasady: celowości, oszczędności, efektywności, terminowości, zgodności z zaciągniętymi zobowiązaniami. Każdy podmiot zaliczony do sektora finansów publicznych, dokonujący zakupów, dostaw, usług i robót budowlanych, jest zobowiązany przestrzegać tych zasad.”² Wybór oferty zamojskiej firmy o 2 mln zł droższej od przedstawionej przez firmę z Gdańska mógł budzić uzasadnione podejrzenia o możliwe nadużycia i nieprawidłowości w tym zakresie. Należy podkreślić, że niejednokrotnie to właśnie medialne śledztwa prowadzą do wykrycia nadużyć finansowych i przestępstw korupcyjnych w sferze gospodarowania środkami publicznymi.

Jak wielokrotnie podkreślał ETPCz w państwie demokratycznym działania i zaniechania instytucji publicznych muszą być poddane dogłębnej kontroli nie tylko w ramach polityczno-prawnych mechanizmów konstytucyjnych, ale także kontroli prasy i opinii publicznej³. Dla dobra ogólnego, głosy uczestników debaty mającej publiczne znaczenie powinny cieszyć się daleko idącą ochroną. ETPCz pozostawia państwu w takiej sytuacji niewielki margines swobody ingerencji w wolność słowa, rygorystycznie egzekwując realizację przez krajowe sądy konwencyjnego standardu⁴. Trybunał wskazał też wprost, że każde jego przyzwolenie na pojedynczą ingerencję (resp. w sprawach mających publiczne znaczenie) musi rodzić szersze, istotne i negatywne skutki dla wolności słowa w danym kraju⁵. Dlatego zawsze ingerencja będzie podlegała drobiazgowej i rygorystycznej kontroli.

W polskiej literaturze wyrażono pogląd korespondujący ze stanowiskiem formułowanym w literaturze zagranicznej – że podejście ETPCz można zasadnie nazwać domniemaniem niezgod-

---

² Kosikowski C., *Ustawa o finansach publicznych. Komentarz*, wyd. II, LexisNexis 2011, zob. art. 44.

³ Wyrok ETPC z 23 kwietnia 1992 r. *Castells przeciwko Hiszpanii*, skarga nr 11798/85, Seria A nr 24.

⁴ Wyrok ETPC z 7 lutego 2012 r. *Van Hannover przeciwko Niemcom*, łączone skargi nr 40660/08 i 60641/08.

⁵ Zob. I.C. Kamiński, *Ograniczenia swobody wypowiedzi dopuszczalne w Europejskiej Konwencji Praw Człowieka. Analiza krytyczna*, Warszawa 2010, s. 188.

ności z Konwencją, każdego ograniczenia wypowiedzi politycznej i w sprawach mających publiczne znaczenie⁶. Jedynie wyjątkowo ważne i przekonujące racje przedstawione jako uzasadnienie wąsko sformułowanej ingerencji mogą prowadzić do jej zaakceptowania przez ETPCz. W jednym z wyroków Trybunał oznajmił, podsumowując swoje orzecznictwo, że jeśli wypowiedź ma polityczny charakter (resp. jest wypowiedzią w sprawach mających publiczne znaczenie), ingerencję w nią może usprawiedliwiać wyłącznie „czytelna, przemożna i szczególna potrzeba społeczna” („clear, pressing and specific social need”). Sąd (organ) krajowy musi *in casu* przekonująco wykazać istnienie takiej potrzeby.

VI . Zakres dopuszczalnej krytyki wobec podmiotów prawa publicznego

Zgodnie z utrwalonym orzecznictwem ETPCz, dopuszczalny poziom krytyki wobec danego podmiotu jest zależny od jego statusu i związanego z nim stopnia tolerancji, jakim powinien się on wykazać w stosunku do krytycznych wypowiedzi. W wyroku *Kurlowicz p. Polsce* Trybunał wskazał, że osoby kierujące pracą instytucji finansowanych ze środków publicznych powinny być przygotowane na dotkliwą krytykę⁷. Tym bardziej z surową oceną liczyć się musi sama instytucja – ochrona reputacji podmiotu prawa publicznego nie może równać się ochronie przyznanej osobie fizycznej⁸. W sprawie *Pinto Pinheiro Marques p. Portugalii* uznano, że granice swobody wypowiedzi są w stosunku do nich znacznie szersze niż w przypadku osób publicznych (osób fizycznych sprawujących funkcje publiczne), w tym szersze niż wobec polityków⁹. Odpowiednio większy jest też interes społeczeństwa w otrzymywaniu informacji dotyczących nieprawidłowości w funkcjonowaniu tego rodzaju podmiotów¹⁰. Przemawia za tym potrzeba wzmożonej kontroli zbiorowości nad instytucją, która w założeniu ma realizować zadania w oparciu o publiczne środki. W państwie demokratycznym działania i zaniechania instytucji publicznych muszą być poddane dogłębnej kontroli nie tylko w ramach polityczno-prawnych mechanizmów konstytucyjnych, ale także kontroli prasy i opinii publicznej¹¹. W kontekście analizowanej sprawy warto zwrócić uwagę na wyrok *Bergens Tidende i inni przeciwko*

---

⁶ Wyrok ETPC z 8 lipca 2008 r. *Vainai przeciwko Węgrom*, skarga nr 33629/06, ECHR 2008 – IV, par.51.

⁷ Wyrok ETPC z 22 czerwca 2010 r. *Kurlowicz przeciwko Polsce*, skarga nr 41029/06.

⁸ Wyrok ETPC z 8 października 2015 r. *Kharlamov przeciwko Rosji*, skarga nr 25447/07.

⁹ Wyrok ETPC z 22 stycznia 2015 r. *Pinto Pinheiro Marques przeciwko Portugalii*, skarga nr 26671/09.

¹⁰ Wyrok ETPC z 19 kwietnia 2011 r. w sprawie *Kasabova p. Bułgarii*, skarga nr 22385/03.

¹¹ Wyrok ETPC z 23 kwietnia 1992 w sprawie *Castells p. Hiszpanii*, skarga nr 11798/ 85.

*Norwegii*¹², w którym Trybunał przypomniał, że chociaż prasa musi szanować dobre imię i prawa innych, jej obowiązkiem jest rozpowszechnianie informacji i idei na temat wszystkich spraw wzbudzających publiczne zainteresowanie.

VII. Rzetelność dziennikarska

Trybunał strasburski wskazuje, że dziennikarz może się pomylić co do przedstawianych faktów, musi jednak wykazać, że działał profesjonalnie i w dobrej wierze, z dochowaniem należytej staranności oraz zasad etyki¹³. Rzetelność w zbieraniu materiału dowodowego gwarantuje dziennikarzowi ochronę na tle art. 10 Konwencji¹⁴. W takich sprawach Trybunał bierze pod uwagę: poziom analizy dotyczącej zagadnień, do których odnosiły się sporne wypowiedzi; czy gazeta przedstawiła historię w stosunkowo zrównoważony sposób oraz czy dała osobie zniesławionej możliwość obrony. Za istotne okoliczności potwierdzające wiarygodność podnoszonych informacji ETPCz uznaje również fakt wszczęcia i długiego prowadzenia śledztwa w sprawie nieprawidłowości przedstawionych przez dziennikarzy¹⁵. Trybunał podkreśla przy tym, że jeżeli sądy krajowe stosują nadmiernie rygorystyczne podejście do oceny etyki zawodowej dziennikarzy, ci ostatni mogą być nadmiernie odstraszeni od pełnienia funkcji informowania społeczeństwa¹⁶.

Jak wskazywały publikacje, wiedza na temat przetargu na budowę farmy fotowoltaicznej oraz funkcjonowania Przedsiębiorstwa Gospodarki Komunalnej w Zamościu pochodziła z obrad Rady Miasta i Komisji Rady Miasta. Dziennikarka skierowała również pytania do Centralnego Biura Antykorupcyjnego oraz Przewodniczącego Rady Nadzorczej spółki – Romana Ciocha. W artykułach powoływano się na opinie ekspertów dotyczące zgodności ceny zaproponowanej przez firmę z Gdańska z tendencjami rynkowymi. Trybunał podkreśla, że dziennikarze powinni

---

¹² Wyrok ETPC z 2 maja 2000 r. *Bergens Tidende i inni przeciwko Norwegii*, skarga nr. 26132/95; M.A. Nowicki, *Nowy Europejski Trybunał Praw Człowieka. Wybór orzeczeń 1999-2004*, Zakamycze, 2005, s. 1022

¹³ Wyrok ETPC z 13 kwietnia 2015 *Maciejewski p. Polsce*, skarga nr 34447/05; Wyrok ETPC z 24 listopada 2009 r *Flux przeciwko Mołdawii*, skarga nr 5367/05

¹⁴ R. Walker, *When is there public interest in private life? w: Freedom of Expression. Essays in honour of Nicolas Bratza*, Alphen aan den Rijn 2012, s. 62.

¹⁵ Wyrok ETPC z 14 października 2014 r. *Stankiewicz i inni p. Polsce*, skarga nr 48723/07.

¹⁶ *Ibidem*.

móc swobodnie przekazywać informacje pochodzące z oficjalnych źródeł, bez konieczności ich weryfikacji¹⁷.

W artykułach zacytowane zostały również wypowiedzi byłego prezesa PGK, który w trakcie konferencji prasowej podkreślił, że „[...] od dwóch lat, jeżeli chodzi o przetargi, w większości były to przekręty; kilkanaście. Charakter tych spraw i ich rozpiętość każą myśleć, że działa grupa przestępcza”¹⁸. Jak wskazuje I. C. Kamiński w przypadku, gdy dochodzi do cytowania w ścisłym znaczeniu, ochrona wypowiedzi jest najmocniejsza, niemal absolutna. Obowiązek dziennikarza sprowadza się wówczas przede wszystkim do oznaczenia faktu zacytowania¹⁹. W wyroku *Jersild przeciwko Danii* Trybunał podkreślił, że kara nałożona na dziennikarza za umożliwienie rozpowszechnienia stwierdzeń poczynionych przez inną osobę w wywiadzie utrudniałaby wkład prasy do dyskusji na temat spraw mających publiczne znaczenie i nie powinna być stosowana, chyba że zaistnieją szczególnie poważne powody²⁰.

VIII. Zakwalifikowanie danej wypowiedzi jako twierdzenia faktycznego bądź opinii

Dla oceny dopuszczalności wypowiedzi w świetle art. 10 EKPCz istotne znaczenie ma również analiza ich charakteru pod kątem tego, czy stanowią twierdzenia o faktach czy sądy ocenne, wartościujące (opinie). Według ETPCz, już sam brak dokonania klasyfikacji na twierdzenia faktyczne i opinie przez sądy krajowe, bądź błędne zakwalifikowanie opinii jako twierdzenia faktycznego może spowodować, iż Trybunał strasburski stwierdzi naruszenie Konwencji. O ile twierdzenia o faktach można weryfikować w kategorii prawdy i fałszu, to wyrażanie opinii nie może być ocenione według tego kryterium, a o dopuszczalności opinii powinno decydować jedynie, czy została ona oparta na „dostatecznej podstawie faktycznej” (*sufficient factual basis*). Z istoty opinii wynika bowiem, że zmierza ona do przekazania określonego subiektywnego sądu o zjawisku, rzeczy lub osobie, a nie do ujawnienia o nich obiektywnej informacji. Nie można jej zatem przypisać waloru prawdy lub fałszu. Należy przy tym pamiętać, że zgodnie ze

---

¹⁷ Wyrok ETPC z 16 października 2004 r. *Selisto przeciwko Finlandii*, skarga nr 56767/00.

¹⁸ *Były prezes zamojskiego PGK Franciszek Josik uważa, że w spółce miejskiej i wokół niej działa... grupa przestępcza*, <https://kutno.net.pl/wydarzenia/byly-prezes-zamojskiego-pgk-franciszek-josik-uwaza-ze-w-spolce-miejskiej-i-wokol-niej-dziala-grupa-przestepcza/zq0VkzRSeKlxGhRLyuEy>

¹⁹ I. C. Kamiński, *Ograniczenia swobody wypowiedzi dopuszczalne w Europejskiej Konwencji Praw Człowieka. Analiza krytyczna*, 2010, LEX el.

²⁰ Wyrok ETPC z 23 października 1994 r. *Jersild przeciwko Danii*, skarga nr 15890/89, §35.

strasburskim standardem, w przypadku wypowiedzi politycznych lub mających istotne publiczne znaczenie, dla osadzenia danego sądu wartościującego w faktach, wystarcza wykazanie jedynie „niewielkiej podstawy faktycznej” (*slim factual basis*²¹). W takim bowiem kontekście ETPCz kieruje się co do zasady dyrektywą zapewnienia możliwie nieskrępowanej dyskusji.

W świetle przedstawionego standardu strasburskiego chcielibyśmy zwrócić uwagę na konieczność dokonania przez sąd analizy prowadzącej do odpowiedniego zakwalifikowania spornych wypowiedzi pozwanej jako twierdzeń faktycznych bądź sądów wartościujących. W przypadku zakwalifikowania danej wypowiedzi jako opinii, powinna ona zostać uznana za dopuszczalną, jeśli istniała dostateczna podstawa faktyczna dla jej sformułowania. Sąd nie może również nakładać na autora takiej opinii obowiązku jej udowodnienia i od tego uzależnić poniesienie przez niego odpowiedzialności. W dodatku w analizowanej sprawie – ze względu na poruszenie tematyki mającej istotne publiczne znaczenie – wystarczy „niewielka podstawa faktyczna” (*slim factual basis*), aby uznać opartą na niej opinię za dopuszczalną.

IX. Proporcjonalność sankcji

Przedsiębiorstwo Gospodarki Komunalnej w Zamościu domaga się zasądzenia od pozwanych solidarnie kwoty 7 tysięcy złotych na wskazany cel społeczny. Tego rodzaju kara powinna być oceniona jako surowa²². Pragniemy jednocześnie zaznaczyć, że nieuzasadnione zastosowanie sankcji w stosunku do osób korzystających ze swobody wypowiedzi niesie ze sobą niebezpieczeństwo wystąpienia tzw. „skutku mrozącego” (*chilling effect*). Jego istotą jest zniechęcenie autora wypowiedzi i innych podmiotów do podejmowania w przyszłości podobnych tematów z obawy przed ponownym poniesieniem konsekwencji prawnych²³. Należy zaznaczyć, że „skutek mrozący” może wystąpić zarówno w przypadku nałożenia sankcji o charakterze cywilnoprawnym, jak i prawnokarnym i to nie tylko w przypadku nałożenia najsurowszych możliwych sankcji²⁴. ETPCz podkreślił, że samo nakazanie uczestnikowi debaty publicznej publikacji sprostowania może być uznane za nadmierne tłumienie krytyki mogące wywołać „skutek mrozący”. „Skutek mrozący” powoduje zatem faktyczną „autocenzurę” i może negatywnie wpłynąć na zmniejszenie aktywności dziennikarzy czy publicystów w debacie publicznej oraz utrud-

---

²¹ Wyrok ETPC z 25 stycznia 2007 r. *Arbeiter p. Austrii*, nr skargi 3138/04,; wyrok ETPC z 27 lutego 2001 r. *Jerusalem p. Austrii*, nr skargi 26958/95.

²² Wyrok ETPC z 29 marca 2003 r. *Sokołowski przeciwko Polsce*, skarga nr 75955/01.

²³ Wyrok ETPC z 7 grudnia 1976 r. *Handyside przeciwko Wielkiej Brytanii*, skarga nr 5493/72.

²⁴ Wyrok ETPC z 1 grudnia 2009 r. *Karsai przeciwko Węgrom*, skarga nr 5380/07.

nić realizowanie przez nich funkcji „publicznego stróża”. Cierpi na tym również interes publiczny, gdyż w wyniku braku informacji o nadużyciach mogą nie zostać podjęte działania wyjaśniające czy kontrolne i może dochodzić w dalszym ciągu do nadużyć czy niewłaściwego funkcjonowania danej instytucji.

X. Podsumowanie

Podsumowując przedstawione rozważania, należy podkreślić, że zgodnie z art. 23 kodeksu cywilnego każdemu przysługuje prawo do ochrony swoich dóbr osobistych, wśród których wyróżnia się między innymi dobre imię. Nie każde naruszenie będzie jednak mogło zostać uznane za bezprawne. W literaturze i orzecznictwie wyróżnia się bowiem okoliczności, które usprawiedliwiają ingerencję w dobra osobiste osób trzecich. Należą do nich przede wszystkim: 1) działanie w ramach istniejącego porządku prawnego; 2) zgoda uprawnionego; 3) wykonywanie swojego prawa podmiotowego; oraz 4) działanie w ramach uzasadnionego interesu społecznego²⁵. Z punktu widzenia niniejszej sprawy zasadnicze znaczenie ma ta ostatnia kategoria. Jak bowiem kilkakrotnie podkreślił Sąd Najwyższy, rzeczowa i rzetelna krytyka prasowa podjęta w interesie społecznym jest okolicznością wystarczającą do wyłączenia bezprawności działania w rozumieniu art. 24 Kodeksu cywilnego²⁶.

Zdaniem HFPC oceniając naruszenie dóbr osobistych w przedmiotowej sprawie warto przede wszystkim przeanalizować następujące okoliczności:

1. potrzebę uwzględnienia szczególnej roli prasy lokalnej oraz wartości podejmowanych przez dziennikarzy działań w interesie publicznym;
2. konieczność uwzględnienia celu opublikowanych artykułów i ich znaczenia dla danej społeczności lokalnej oraz zakresu dopuszczalnej krytyki wobec instytucji publicznych;
3. staranność dziennikarską w zbieraniu materiałów i źródeł będących podstawą publikacji;

---

²⁵ K. Błęszyńska, „Uzasadniony interes” w publikacjach prasowych jako okoliczność wyłączająca bezprawność naruszenia dóbr osobistych, *Studia Medioznawcze* nr 1 (60), 2015, s. 58.

²⁶ Uchwała Składu Siedmiu Sędziów Sądu Najwyższego - Izba Cywilna z dnia 18 lutego 2005 r., III CZP 53/04, Wyrok Sądu Najwyższego - Izba Cywilna z dnia 13 czerwca 1997 r., I CKN 208/97, Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 14 maja 2003 r., I CKN 463/01, Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 14 czerwca 2012 r., I CSK 506/11, Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 19 września 1968 r., II CR 291/68.

4. możliwość wywołania „mrożącego skutku” dla debaty publicznej na tematy ważne dla społeczności lokalnej;

5. nieproporcjonalną dolegliwość możliwych sankcji.

Wyrażamy nadzieję, że zawarte w niniejszej opinii przyjaciela sądu spostrzeżenia oraz standardy międzynarodowe okażą się pomocne Wysokiemu Sądowi przy analizie omawianej sprawy. Pragniemy jednocześnie zwrócić uwagę, że praktyka sądów krajowych sprzeczna z wytycznymi ETPCz może narazić władze państwa na skargi do Trybunału i w konsekwencji na odpowiedzialność odszkodowawczą wynikającą z naruszenia przepisów Konwencji.

W imieniu Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka,